

אברהם ברגנפלד(היום באילת השחר)

מתוך "קִיבוץ מקום" 1984

מקום=בית השיטה

אדמה=אילת השחר

- - אהבתי מאוד את מקום... בשבילי היה חשוב קודם כול שאנחנו לא ניפגע בקיבוץ, זו בכל זאת יצירה שהשתתפתי בה מהיום הראשון, והיה לי חשוב בשביל החברים שיישאר שם, שהבית יישאר שלם ולא ייפגע, ושלא נאבד את הפרצוף האנושי.

מה שלא הבאתי בחשבון לגבי שלושת הילדים שלי, הוא שאני עוקר אותם מביתם, ואיני בטוח אם באמת בניתי אותם. הבן הגדול שלי היה בכיתה ט', והוא עזב את מקום חצי שנה לפנינו, ועבר לאדמה מפני שהוא אמר לי: "אינני יכול לחיות פה יותר, כי הם אומרים על אבא שלי שהוא בטלן, ולא נותנים לי לשחק יותר בנבחרת הכדורגל". ילדים יכולים להיות מאוד אכזריים, וההווה הזה של המבוגרים עבר אליהם, בצורה עוד יותר מוגזמת.

הבן השני היה בן 9 והבת בת 7 והם עברו איתנו. שניים מילדיי עזבו את המשק, ורק אחד גר פה היום. אם אני בודק מדוע הם עזבו, אני מגיע למסקנה שאולי באמת הרגע הזה שאני עקרתי אותם ממקום שהיה יקר להם, והם לא יכלו להרגיש אותו קשר עמוק גם כן – אולי זה אחד הגורמים לעזיבתם, אינני יודע.

גם לי היו שורשים מאוד עמוקים שם. והכאב על כך שאני עוזב היה עמוק מאוד. זה לקח זמן עד שהשתרשתי פה. כשדיברתי באסיפה כללית הבאתי תמיד דוגמאות משם, ועד היום קורה לי שאני טועה ואומר "מקום" במקום "אדמה". זה לא פשוט, כי אני באתי למקום מאוד צעיר ונולדתי שם מחדש. השתתפתי במפעל כזה של בניית משק שם, ובכך בניתי את עצמי, הקמתי משפחה וכל זה.

כשהוחלט שנעזוב, אני הצלחתי להיות משוחרר לגמרי מהלחישות והשמועות והיחסים האישיים העכורים, ובכך אני גאה. הייתי אז סדרן עבודה והמשכתי במגע עם כל החברים, קראתי חברים לבירור, במידה שהיה צורך, ולא הראיתי מה אני בעצם מרגיש. חברים התפלאו עלי, אפילו היה מי שאמר שאני זקוק לבדיקה... אבל אני שכנעתי את עצמי שפוליטיקה היא רק פוליטיקה, וחי' היום-יום מוכרחים להימשך, אפילו אם אני רק פועל שכיר במפעל, יש לי התחייבות כלפיו להיות בסדר, וכך עשיתי. באופן כזה לא קלקלתי את היחסים האישיים שלי עם חברי המחנה השני, ולכן הייתי הראשון שיכול היה לבקר במקום אחרי שעזבנו. היו אחרים שנכנסו לוויכוח, רבו ושרפו כמה גשרים כשעזבו את מקום. אני הייתי מסוגל להתנהג כך רק משום שתקופת העבר הייתה קצרה – חצי שנה מאז שהחלטנו לעזוב ועד שבוצעה ההעברה, ואני הייתי האחרון שעזב.

- - זה היה מזעזע. אני זוכר איך עמדו לי דמעות בעיניים ביום שעזבנו. ובכל זאת, לא חשבתי שאת הקרע הזה אפשר לאחות. בינתיים הייתה אווירה כזו בכל הארץ, וכבר מנהיגי המפלגות התעניינו בעניינים האלה, ולא רק העניינים המקומיים קבעו. יחד עם זה היו חברים שעמדתם הפוליטית הייתה קרובה לשלנו, ובכל זאת, הם נשארו במקום. היו אלה חברים שהרקע שלהם האידיאולוגי לא שיחק אצלם כל כך, או שההישארות במקום הייתה להם יותר חשובה. הם פשוט לא התערבו בוויכוח וחברי "אחדות העבודה" היו דווקא מעוניינים שיישאר, קודם כל מפני שזה חיזק את קבוצתם, ובכך ניתן אישור שלא מוכרחים להתפלג בגלל חילוקי דעות אידיאולוגיים. אני לא הייתי

מסוגל להמשיך לחיות במקום ולהתעלם מהשקפותי הפוליטיות זה היה לא הוגן. זה קצת מזכיר את מצב היהודי בגולה, הנאלץ להסתיר את זהותו האמיתית.

אנחנו היינו יותר מ-200 נפש, כולל ילדים, והוחלט שכולנו הולכים יחד.

היום אני מרגיש שהסתגלתי לחיים פה, אבל איכשהו זה ברמה יותר שטחית. כאב הפרידה ממקום עדיין חי, אבל לא מדברים על זה הרבה. בהתחלה הייתי מדבר הרבה על מקום, מביא דוגמאות איך צריך לעשות גם פה דברים, לא הבנתי עד כמה אני פוגע באנשים פה. כשהבנתי – הפסקתי.

- יש במקום עושר ויצירה שאין אצלנו. יש שם פשוט יכולת שאין בהרבה קיבוצים. זה קיבוץ יותר אינטלקטואלי, והם הביאו לידי ביטוי את הזהות הארצישראלית השורשית שהייתה להם, כי כל המייסדים היו 'סברס'. אין לנו פה אישים כאלה כמו יהודה או שולמית או נעמה. גם מבחינה אידיאולוגית, ההזדהות עם התנועה פה מאוד חלשה, כל העניין הפוליטי רדוד יותר בקיבוצי 'האיחוד' מאשר ב'קיבוץ המאוחד'. זה מתבטא בכך, למשל, שבמקום נלחמים עד היום נגד עבודה שכירה, ופה יש עבודה שכירה. זה דרוש למטע שהוא הענף הגדול ביותר הדורש בעונה בבת-אחת מאה איש. במקום ההזדהות של הדור הצעיר עם הקיבוץ, הרבה יותר חזקה מאשר פה. שם יש איזה לוקאל-פטריוטיזם גם מצד הצעירים והבעיה של צביון המשק של העתיד, מעסיקה אותם יותר מאשר באדמה. אין אצלנו הרבה עוזבים בהשוואה למשקים אחרים, אבל יש הרגשה שהחברים עוסקים יותר בצד החומרי של החיים, הם לא כל כך מחמירים עם עצמם כמו במקום. אין הביקורת העצמית הזאת. אני חושב שאנחנו קיבוץ יותר פרולטארי, וזה בעצם מסכם הכול. אבל צריך לזכור שהקיבוץ היום בכלל אינו מה שאנחנו תיארנו, המציאות אף פעם לא זהה עם האידיאל, ותמיד יש אכזבה מסוימת.

ימי הפילוג המתוחים

בזמן הפילוג הייתה הרגשה קשה בגן. אנשי מפא"י הוציאו מהגן את הילדים הגדולים ומסרו אותם בטרם-עת לידי מורה 'משלהם', כדי שאני, חנה אורן, לא 'אקלקל' אותם. קיבלתי במקומם קבוצה גדולה של פעוטים בני שנה וחצי עד שלוש, שהיו צריכים להישאר עוד בפעוטון. במשך כל השנים היה בינינו אמון ושיתוף פעולה, ופתאום, הכול התערער! מתח רב שרר בין ההורים.

בשנים אלה החלטנו - מנחם ואני - לעזוב את תל-יוסף, ולעבור לקיבוץ אחר. קבוצת החברים בתל-יוסף התלכדה לקבוצה מגובשת, ואנו קיבלנו החלטה ללכת יחד איתה למקום שיוחלט עליו. כך עברנו לבית-השיטה. אחרי שעברנו לבית-השיטה והרוחות נרגעו, 'הילדים' של אז המשיכו להזמין אותי לשמחות שלהם, לחתונה או לאירוע חגיגי אחר.

חנה אורן

עין חרוד - פילוג קשה

2011 - 60 שנה לפילוג

"תגרות בעין-חרוד - הוזעקה המשטרה", זעקה הכותרת הראשית בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום חמישי, 8.1.1953. "נגרמו חבלות עד זוב דם", נמסר בכותרת המשנה. עין-חרוד, הקיבוץ שהיה סמלה של תנועת "הקיבוץ המאוחד" והמקום בו שכנו מנהיגיה ומוסדותיה, התפלג לשני קיבוצים בתוך משק אחד.

עוד לפני הפילוג הפיזי, ולמשך תקופה בת שנתיים, היו בעין-חרוד שתי מזכריות נפרדות, אסיפות נפרדות לחברי מפא"י ("איחוד הקבוצות והקיבוצים") ולחברי מפ"ם (הקיבוץ-המאוחד), שני עלונים, ולוחות מודעות נפרדים ששימשו גם להשמצות הדדיות. אולם כאילו לא היה די באלה, נגררו חברי עין-חרוד אפילו לגניבות רכוש, וכאמור, לאלימות פיזית ממש.

גניבות, חבלות ומכות

הדברים הקשים לא נותרו בגדר אמירות בלבד. במסגרת שני הקיבוצים, שחיו בתוך משק משותף אחד, התרחשו גניבות רבות במלחמה על השגת רכוש ל"יום שאחרי" הפילוג. ב-2005, במסגרת עבודת הגמר שלה, ראינה נגה פרג (מקיבוץ עין-חרוד מאוחד) רבים מוותיקי הקיבוצים עין-חרוד איחוד ומאוחד, וחלק מדבריהם מצוטטים כאן.

דוד (דודל"ה) דר (80), חבר עין-חרוד איחוד, שבשנות הפילוג שירת כחייל במחזור הראשון של השייטת, מספר: "המפקד, יוחאי בן נון ממעגן-מיכאל, נתן לי חופשה חקלאית והייתי במשק, בפלחה. במכורת גמרו לרדות את הדבש והיו איזה 12 טון דבש ארוזים ומכחים לשיווק. באותו הזמן היו שני שומרים במשק, אחד שלנו המפא"יניקים, ואחד שלהם. השומר שלנו פיתה את השומר שלהם ללכת לישון מוקדם, באנו קבוצת חברה, העמסנו את כל הדבש ומכרנו אותו ברמת-גן."

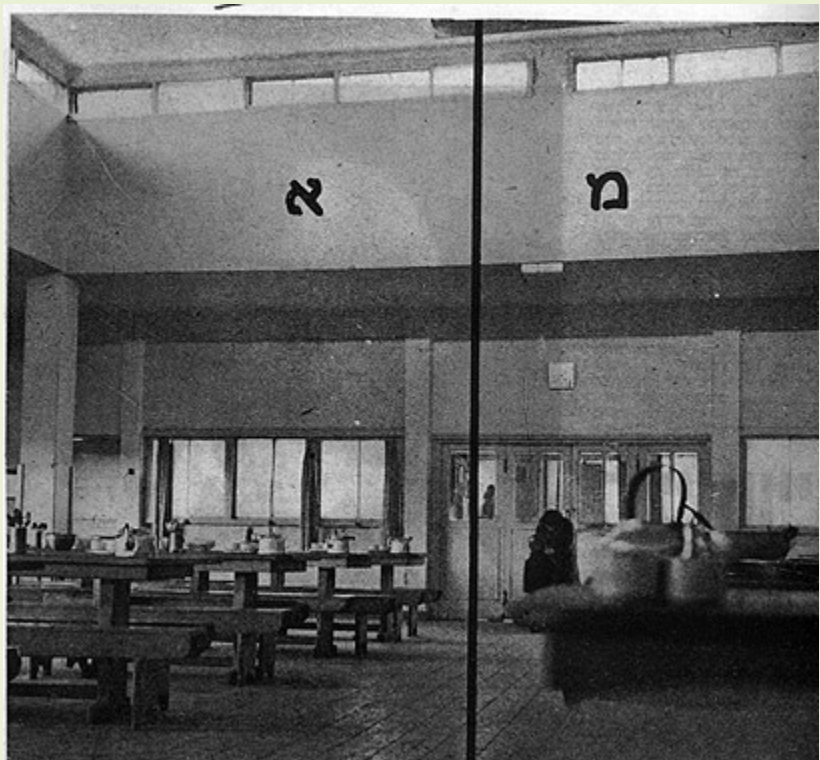

"תגרות בעין-חרוד". הכותרת מידיעות אחרונות (צילום: ארכיון עין חרוד מאוחד)

התגוששות בחדר האוכל

המקרה האלים ביותר במאבקי הפילוג בעין-חרוד התרחש בערב יום רביעי, 23.11.1951, וביום חמישי שלאחריו. בעין-חרוד התקיים דרך קבע סמינר מרכזי המשק של תנועת הקיבוץ-המאוחד, אותו ניהל ויניה כהן. הקורס היה, כמובן, בזיקה גמורה למפ"ם, והשתתפו בו חברי קיבוצים של הקיבוץ-המאוחד בלבד. באותו ערב הגיעו לקיבוץ כעשרים סמינריסטים שהתעתדו לעבור את הקורס. המפא"ניקים התנגדו מאוד לקיום הסמינר בעין-חרוד, מכיוון שהדבר גרר נוכחות של חברי מפ"ם נוספים במשק, שאמורים היו לאכול בחדר האוכל, ועוד.

רחבת חדר האוכל הפכה לזירת התגוששות. מחזות נוראים של הורים ובנים דוחפים זה את זה וצרחות אימות. אחד המפא"ניקים המבוגרים עלה על חבית שהיתה ליד החלון של השולחן שבו ישבו הסמינריסטים בתוך חדר האוכל. הוא לקח בול עץ ופשוט פוצץ את החלון על השולחן תוך כדי שהם אוכלים. על הצלחות, על השמנת, הכל התפוצץ. הסמינריסטים קמו ועזבו את חדר האוכל, אבל זה לא הפריע לחברים, שעמדו שם והמשיכו לדחוף ולצעוק במשך שעות."

חדר האוכל בעין חרוד. קו הפרדה בין החברים (צילום: ארכיון עין חרוד מאוחד)

אחרי המקרה הזה, שהסתיים בהתערבות המשטרה ובכמעט עשרים עצורים, חולק חדר האוכל, כולל המטבח, לשניים. כל קבוצת חברים החלה לבשל לעצמה ולאכול בשולחנות נפרדים. ליצני הקיבוץ כינו את קו ההפרדה בחדר האוכל "קו ה-38", על שם קו הגבול בין קוריאה הצפונית לדרומית, שהיווה זירת התגוששות בין הגוש הקומוניסטי למדינות המערב באותה תקופה.

" זאת היתה טעות גדולה"

בסופו של דבר עזבו את הקיבוץ חברי מפא"י, שהיו הרוב (עין-חרוד הוא הקיבוץ היחיד שהתפלג בו עזב הרוב את הנקודה והקים נקודה חדשה), והקימו קיבוץ חדש, עין-חרוד איחוד, ממש במעלה הגבעה בה שכן עין-חרוד.

ישראל סמילנסקי (80), חבר עין-חרוד איחוד, מספר על הקמת הקיבוץ החדש: "לא היו ימים יפים לאיחוד כמו הימים שלאחר הפילוג, מבחינה חברתית."

ממרחק השנים מתבוננים על הזמנים ההם חברי עין-חרוד, מהאיחוד ומהמאוחד, בעיניים מפויסות יותר. חקי עממי: "היום אני לא מתבייש להגיד שזה היה משגה גדול. היו מהלכים שהיום הם פשוט בלתי מתקבלים על הדעת". ישראל סמילנסקי: "אחד הדברים החשובים והטובים של רעיון הקיבוץ הוא לקבל אנשים בלי לבדוק בציציות מה דעתם. חשוב שיהיו נאמנים למקום, לחברה, לעבודה, שאפשר יהיה ליצור יחד... הרעיון המעוות הזה, שאם יש חילוקי דעות פוליטיים אי אפשר לחיות יחד, זה אבסורד בעיניי."

עוזי ציזלינג (87), חבר עין-חרוד מאוחד, אומר: "יש דברים שאני לא מסוגל להבין היום, כמו: איך אנשים שחיו ביחד לא הבינו שצריך לגמור את הדברים בשקט". אשתו, נריה (89), מוסיפה: "ולמרות הכל היו חברויות. כעת יש ידידויות שחזרו."

<http://www.beithashita.org.il/apage/34426.php>